

UTICAJ VELIČINE PREDUZEĆA NA PROFITABILNOST POLJOPRIVREDNIH PREDUZEĆA U REPUBLICI SRBIJI

Stevan M. Tomašević^{1*}, Zoran D. Jović² i Sanja M. Vlaović Begović¹

¹Visoka poslovna škola strukovnih studija,
Vladimira Perića Valtera 4, 21000 Novi Sad, Srbija

²Univerzitet Singidunum, Danijelova 32, 11000 Beograd, Srbija

Sažetak: Veličina preduzeća je jedna od najbitnih determinanti profitabilnosti preduzeća. Pojedini domaći i brojni inostrani autori su pokušali da ukažu na uticaj koji veličina preduzeća ima na profitabilnost. Rezultati tih istraživanja su bili kontradiktorni, naime, neka istraživanja su pokazala da su veća preduzeća profitabilnija, neka da su manja preduzeća profitabilnija, a postoje i ona istraživanja koja su ukazala da veličina preduzeća nema uticaja na profitabilnost. Upravo ovi oprečni zaključci naveli su autore ovog rada da istraže uticaj veličine preduzeća na profitabilnost. U ovom istraživanju korišćeni su podaci iz redovnih finansijskih izveštaja za 121 poljoprivredno preduzeće za period od 2014. do 2017. godine. Kao mera profitabilnosti poljoprivrednih preduzeća korišćena je stopa prinosa na imovinu (engl. *return on assets* – *ROA*), dok je podatak o veličini svakog pojedinačnog preduzeća preuzet iz zvaničnih izveštaja ovih preduzeća shodno klasifikaciji prema Aktu o razvrstavanju preduzeća. Rezultati istraživanja su pokazali da su veća preduzeća profitabilnija u poređenju sa malim i srednjim preduzećima, ali da ta razlika u uspešnosti nije statistički značajna. Opšti je zaključak da veličina preduzeća nema statistički značajan uticaj na profitabilnost uzorkovanih poljoprivrednih preduzeća.

Ključne reči: poljoprivredna preduzeća, profitabilnost, stopa prinosa na imovinu, veličina preduzeća, Kruskal-Volison test.

Uvod

Poljoprivredna preduzeća imaju veliki razvojni potencijal u domenu poljoprivredne proizvodnje zahvaljujući brojnim prirodnim pogodnostima. Poljoprivreda se može okvalifikovati kao specifičan sektor koji predstavlja važnu kariku u ostvarivanju strateške vizije razvoja privrede Srbije (Petrović-Randelović i Marjanović, 2010). Zajedno sa prehrambenom industrijom, poljoprivredni sektor, u strategiji privrednog razvoja Republike Srbije predstavlja stateški potencijal srpske

* Autor za kontakt: e-mail: stevan.tomasevic@vps.ns.ac.rs

privrede (Stošić i Domazet, 2014). Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku poljoprivreda je učestvovala u bruto domaćem proizvodu u 2017. godini sa 7,3%.

S druge strane, primarnu poljoprivrednu proizvodnju i poslovanje poljoprivrednih preduzeća u Republici Srbiji odlikuju brojne specifičnosti koje se ogledaju u sezonskim aktivnostima, visokim proizvodnim troškovima, sporom obrtu kapitala i vezivanju sredstava na duži vremenski rok (Vuković et al., 2018). Takođe, finansiranje proizvodnje sopstvenim kapitalom otežava proces proizvodnje pošto se roba neće odmah realizovati po završetku procesa proizvodnje, čime se produžava vreme vezivanja finansijskih sredstava (Jakšić et al., 2011). Navedene specifičnosti poljoprivrede i problemi sa kojima se suočavaju poljoprivredna preduzeća mogu da imaju značajan uticaj na njihove poslovne performanse.

Utvrđivanje profitabilnosti kao opšte mere uspešnosti poslovanja preduzeća predstavlja jedan od najvažnijih zadataka kako vlasnika malih preduzeća, tako i menadžera velikih preduzeća. Profitabilnost predstavlja osnovni pokazatelj performansi koji meri uspešnost poslovanja preduzeća i doprinosi njegovoj boljoj reputaciji. Takođe, profitabilnost kao pokazatelj se koristi u cilju upoređivanja preduzeća iste ili slične delatnosti, ali i konkurentnosti celokupne privrede jedne zemlje, kao i u cilju preduzimanja određenih akcija radi poboljšanja poslovnih rezultata.

Da bi se pravilno procenila profitabilnost poslovanja nekog preduzeća, od posebne je važnosti izabrati adekvatne pokazatelje profitabilnosti. Najveći broj radova domaćih i inostranih autora se bazira na računovodstvenim pokazateljima profitabilnosti (stopa prinosa na imovinu – engl. *return on assets* – *ROA* i stopa prinosa na kapital – engl. *return on equity* – *ROE*), što je autore ovog rada podstaklo da primene upravo ove pokazatelje.

Takođe, mnogi istraživači su pokušali da identifikuju razloge zbog kojih su neka preduzeća profitabilnija u odnosu na neka druga. U tom pogledu treba imati u vidu kako faktore internog karaktera (mikroekonomske) tako i faktore eksternog karaktera (makroekonomske), ali i faktore koji su specifični za određenu privrednu granu. U ovom radu posebna pažnja će biti posvećena veličini preduzeća kao faktoru profitabilnosti posmatranih preduzeća, što ujedno predstavlja i predmet ovog istraživanja.

Vlasnici kapitala i menadžeri očekuju da njihovo preduzeće raste i postaje sve veće i značajnije u grani u kojoj posluje. Smatra se da veća preduzeća ostvaruju brojne prednosti u odnosu na mala preduzeća. Neke od tih prednosti se odnose na ekonomiju obima i veću pregovaračku moć. Na osnovu ove pretpostavke, može se zaključiti da su veća preduzeća profitabilnija u odnosu na manja (Knežević, 2015).

Pregledom dosadašnjih rezultata istraživanja možemo zaključiti da postoje različiti rezultati istraživanja u pogledu veze između veličine preduzeća i profitabilnosti. Neka od tih istraživanja pokazuju negativan uticaj, neka otkrivaju

pozitivan uticaj, dok su neke studije istraživanja pokazale da uopšte ne postoji veza između veličine preduzeća i profitabilnosti.

Pozitivna i statistički značajna razlika između preduzeća prema veličini ukazuje da veća preduzeća ostvaruju veći profit, odnosno da su profitabilnija u poređenju sa manjim preduzećima. Denčić-Mihajlov je pokušala da istraži kako srednja i velika preduzeća koja se nalaze na Beogradskoj berzi upravljaju svojom profitabilnošću u periodu krize, odnosno od 2008. do 2011. godine. Zaključak do kog je došla je da veća i likvidnija preduzeća ostvaruju veću profitabilnost (Denčić-Mihajlov, 2014). Ozgulbas et al. su istraživali efekat koji veličina preduzeća ima na poslovne rezultate preduzeća. U svom istraživanju su obuhvatili 697 malih i srednjih preduzeća sa Istambulske berze u periodu od 2000. do 2005. godine i zaključili da veća preduzeća ostvaruju bolje poslovne rezultate od manjih preduzeća (Ozgulbas et al., 2006). Slično istraživanje sproveli su Isik i saradnici na primeru 112 proizvodnih preduzeća, koja su se kotirala na Istambuskoj berzi tokom perioda od 2005. do 2013. godine. Autori su zaključili da postoji statistički značajna pozitivna veza između veličine i profitabilnosti posmatranih preduzeća, odnosno da velika preduzeća imaju značajne prednosti u ovom pogledu u odnosu na manja preduzeća (Isik et al., 2017).

Goddard i saradnici su u svom radu pokušali da odrede determinante profitabilnosti proizvodnih i uslužnih preduzeća iz Belgije, Francuske, Italije i Velike Britanije za period od 1993. do 2001. godine. Ovi autori su utvrdili postojanje negativne i statistički značajne veze između profitabilnosti i veličine preduzeća. Zaključak do kojeg su došli odnosi se na činjenicu da preduzeća koja rastu, uglavnom imaju manju profitabilnost, ali da povećanje tržišnog udela utiče na veću profitabilnost preduzeća (Goddard, 2005). U istraživanju koje je sproveo Banchuenvijit analizirani su faktori koji utiču na uspešnost poslovanja preduzeća koja posluju u Vijetnamu. Rezultati ovog istraživanja ukazali su na negativnu vezu između veličine preduzeća merene ukupnom imovinom i profitabilnosti (Banchuenvijit, 2012).

Pored navedenih postoje i brojna istraživanja kojima se potvrdilo da ne postoji veza između veličine preduzeća i profitabilnosti odnosno da ta veza nije statistički značajna. Jonsson je analizirao odnos između veličine preduzeća i profitabilnosti na osnovu uzorka od 250 preduzeća na Islandu u periodu od 5 godina. Istraživanje je pokazalo da ne postoji statistički značajna veza između veličine i profitabilnosti preduzeća, bez obzira na pokazatelje kojima se mere profitabilnost ili veličina preduzeća (Jonsson, 2007). Takođe, istraživanje koje su sproveli Niresh i Velnampi na primeru 15 proizvodnih preduzeća koja su se kotirala na Kolombskoj berzi, ukazuje da veličina preduzeća merena logaritmom ukupne imovine i logaritmom ukupne prodaje nema značajan uticaj na profitabilnosti navedenih preduzeća u Šri Lanki (Niresh i Velnampy, 2014).

Materijal i metode

Prema saznanjima autora, u Republici Srbiji nisu rađena istraživanja vezana za uticaj veličine preduzeća na profitabilnost poljoprivrednih preduzeća odnosno utvrđivanje postojanja razlika između malih, srednjih i velikih poljoprivrednih preduzeća u pogledu profitabilnosti. Upravo zbog toga, ovaj rad ima za cilj da prikaže metodologiju utvrđivanja profitabilnosti putem stope prinosa na imovinu (ROA), te da se na osnovu ovog pokazatelja izvrši izračunavanje profitabilnosti. Dalje, autori teže da na bazi dobijenih rezultata utvrde da li postoje značajne razlike u profitabilnosti između malih, srednjih i velikih poljoprivrednih preduzeća i da li su te razlike statistički značajne.

Baza podataka na osnovu koje je izvršeno izračunavanje profitabilnosti odnosno stope prinosa na imovinu (ROA) čini 121 poljoprivredno preduzeće iz Republike Srbije (Sektor A: Poljoprivredna, šumarstvo i ribarstvo; Oblast 01 – Poljoprivredna proizvodnja), od kojih su 75 preduzeća organizovana kao društva sa ograničenom odgovornošću, 33 kao akcionarska društva i 13 preduzeća pripadaju zemljoradničkim zadrugama. Pri tome, od ukupnog broja pomenutih preduzeća 35 preduzeća pripada grupi malih preduzeća, 77 preduzeća pripada grupi srednjih preduzeća, a 9 pripada grupi velikih preduzeća.

Podaci korišćeni u ovom radu obezbeđeni su elektronskim prikupljanjem podataka o poslovanju poljoprivrednih preduzeća u Republici Srbiji. U procesu prikupljanja podataka autori su koristili redovne finansijske izveštaje preduzeća koje publikuje Agencija za privredne registre. U istraživanju su korišćeni godišnji Bilansi stanja i Bilansi uspeha za 121 poljoprivredno preduzeće za 2017, 2016. i 2015. godinu. Zahvaljujući zvaničnim šemama Bilansa stanja i Bilansa uspeha koje sadrže podatke i za tekuću i za prethodnu godinu, podaci o poslovanju preduzeća u 2014. godini preuzeti su iz finansijskih izveštaja za 2015. godinu.

Prilikom utvrđivanja profitabilnosti preduzeća korišćena je stopa prinosa na imovinu kao jedan od najznačajnijih i najčešće korišćenih pokazatelja. Profitabilnost imovine govori koliko je profita preduzeće sposobno da stvori na jedan dinar uložene imovine (Palepu et al., 2007) odnosno meri sposobnost preduzeća da koristi svoju imovinu za stvaranje profita (Gibson, 2011). Drugim rečima, ovaj racio pokazuje koliko profita preduzeće ostvaruje na svaki dinar angažovanih poslovnih sredstava. Stopa prinosa na imovinu (ROA) se izračunava na sledeći način:

$$ROA = \frac{\text{Neto dobitak ili neto gubitak}}{\text{Poslovna imovina}} \quad (1)$$

Podatak o veličini svakog pojedinačnog preduzeća preuzet je sa sajta Agencije za privredne registre, koja klasifikaciju preduzeća prema veličini vrši shodno Aktu o razvrstavanju preduzeća. Razvrstavanje preduzeća prema veličini vrši se u skladu

sa kriterijumima i graničnim vrednostima iz člana 6. Zakona o računovodstvu. Privredna društva, zadruge, ustanove koje obavljaju delatnost radi sticanja dobiti, druga pravna lica i ogranci stranih pravnih lica se razvrstavaju na mikro, mala, srednja i velika preduzeća, u zavisnosti od prosečnog broja zaposlenih, poslovnog prihoda i prosečne vrednosti poslovne imovine.

U radu je primenjena neparametarska tehnika, odnosno Kruskal-Volisov test, kako bi se utvrdilo ne/postojanje statistički značajne razlike između profitabilnosti malih, srednjih i velikih poljoprivrednih preduzeća. Ova tehnika je primenjena jer dobijeni rezultati stope prinosa na imovinu ne zadovoljavaju pretpostavke na kojima se baziraju parametarske tehnike (npr. jednofaktorska analiza varijanse). Pri tom, deskriptivna statistička analiza i pomenuti test sprovedeni su primenom statističkog softvera SPSS 19.0.

Rezultati i diskusija

Specifičnosti primarne poljoprivredne proizvodnje i problemi navedeni u uvodnom delu rada sa kojima se suočavaju poljoprivredna preduzeća, kao i neadekvatne mere agrarne politike i nepovoljni i ograničeni kreditni uslovi za finansiranje poljoprivrede, mogu u značajnoj meri da utiču na uspešnost tj. profitabilnost koju će ostvariti posmatrana preduzeća.

Rezultati deskriptivne statistike (tabela 1) pokazuju da najveću stopu prinosa na imovinu imaju velika poljoprivredna preduzeća u poređenju sa malim i srednjim poljoprivrednim preduzećima. Naime, prosečna stopa prinosa na imovinu je kod velikih preduzeća u posmatranom periodu iznosila 3,706%, što je neznatno viša stopa od stope prinosa na imovinu koju su ostvarila mala preduzeća (3,518%) i srednja preduzeća (3,482%).

Pored uočenih razlika u kretanju stope prinosa na imovinu između poljoprivrednih preduzeća u posmatranom periodu, izuzetno je bitno ukazati na to da se zapaža variranje tj. odstupanje pojedinačnih vrednosti stope prinosa na imovinu od prosečne vrednosti ove stope (mereno standardnom devijacijom). Prema ovoj apsolutnoj meri varijacije, najveće odstupanje pojedinačnih vrednosti posmatranih poljoprivrednih preduzeća od prosečne vrednosti stope prinosa na imovinu javlja se kod velikih preduzeća ($SD=6,249$) u poređenju sa malim ($SD=5,315$) i srednjim preduzećima ($SD=4,696$).

Iako su ekstremne vrednosti stope prinosa na imovinu isključene pre sprovođenja statističkih analiza, nameće se potreba da se prilikom poređenja prosečne stope prinosa na imovinu (ROA) protumače i vrednosti 5% tzv. „očišćene aritmetičke sredine” (engl. *trimmed mean*). Na ovaj način se zanemaruje 5% donjih i gornjih slučajeva odnosno uticaj koji najniže i najviše vrednosti mogu da imaju na vrednosti prosečne stope prinosa na imovinu kod pojedinih poljoprivrednih preduzeća.

Ukoliko se pogledaju vrednosti „očišćene aritmetičke sredine” može se zaključiti da postoje razlike u odnosu na prethodno tumačenje. Naime, prema ovom pokazatelju najveću prosečnu stopu prinosa na imovinu imaju mala preduzeća (3,653%) u poređenju sa velikim (3,479%) i srednjim poljoprivrednim preduzećima (3,465%).

Tabela 1. Deskriptivna statistika.

Table 1. Descriptive statistics.

	Veličina preduzeća/ <i>Enterprise size</i>	Statistika/ <i>Statistics</i>	Standardna reška/ <i>Standard error</i>
Stopa prinosa na imovinu/ <i>Return on assets</i>	Aritmetička sredina	3,518209	,4508606
	„Očišćena aritmetička sredina”	3,653867	
	Medijana	2,617000	
	Varijansa	28,255	
	1 malo Standardna devijacija	5,3155682	
	Minimalna vrednost	-14,3468	
	Maksimalna vrednost	16,5100	
	Simetričnost	-,315	,206
	Spljoštenost	1,561	,408
	Aritmetička sredina	3,482641	,2711330
	„Očišćena aritmetička sredina”	3,465017	
	Medijana	2,985350	
	Varijansa	22,054	
	2 srednje Standardna devijacija	4,6961610	
	Minimalna vrednost	-13,5997	
	Maksimalna vrednost	20,2706	
	Simetričnost	,095	,141
	Spljoštenost	2,405	,281
	Aritmetička sredina	3,706208	1,0415693
„Očišćena aritmetička sredina”	3,479356		
Medijana	2,883450		
Varijansa	39,055		
3 veliko Standardna devijacija	6,2494159		
Minimalna vrednost	-8,0453		
Maksimalna vrednost	21,8391		
Simetričnost	,636	,393	
Spljoštenost	1,193	,768	

Izvor: Prikaz autora na osnovu SPSS.

Dakle, na osnovu tabele 1 može se uočiti da postoje mala odstupanja u prosečnoj stopi prinosa na imovinu između poljoprivrednih preduzeća prema njihovoj veličini. Postavlja se pitanje da li je razlika koja postoji između prosečnih stopa prinosa na imovinu malih, srednjih i velikih preduzeća statistički značajna.

Tabela 2. Test normalnosti raspodele.

Table 2. Tests of normality.

Stopa prinosa na imovinu/ Return on assets	Veličina/ Size	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
		Statistika/ Statistics	Broj stepeni slobode/df	Signifikantnost/ Significance	Statistika/ Statistics	Broj stepeni slobode/df	Signifikantnost/ Significance
	1 malo	,167	139	,000	,939	139	,000
	2 srednje	,133	300	,000	,948	300	,000
	3 veliko	,108	36	,200*	,963	36	,259

Izvor: Prikaz autora na osnovu SPSS.

S obzirom na to da je test normalnosti raspodele prosečne stope prinosa na imovinu poljoprivrednih preduzeća pokazao da se hipoteza o normalnosti raspodele kod malih i srednjih preduzeća ne može prihvatiti (tabela 2, Kolmogorov-Smirnov, Sig<0,05), za sagledavanje postojanja statistički značajne razlike u nivou stope prinosa na imovinu između malih, srednjih i velikih poljoprivrednih preduzeća korišćen je Kruskal-Volisov test.

Tabela 3. Kruskal-Volis test.

Table 3. The Kruskal-Wallis test.

Stopa prinosa na imovinu/Return on assets	
Chi-Square	,136
Df	2
Asymp. Sig.	,934

Izvor: Prikaz autora na osnovu SPSS.

Rezultat Kruskal-Volisovog testa (tabela 3) pokazuje da razlika koja postoji između srednjih vrednosti stope prinosa na imovinu malih, srednjih i velikih poljoprivrednih preduzeća u posmatranom periodu nije statistički značajna ($\chi^2=0,136$, Sig=0,934). Dakle, možemo zaključiti da su razlike u stopi prinosa na imovinu slučajne i da su medijane sve tri grupe preduzeća u posmatranom periodu jednake.

Zaključak

Pošto poljoprivreda u Srbiji, zahvaljujući brojnim pogodnostima kao što su geografski položaj, prirodna bogatstva i povoljni klimatski uslovi, ima veliki razvojni potencijal i mogućnost da postane osnova razvoja ekonomije naše zemlje, očekivalo bi se da preduzeća koja pripadaju ovoj grani privrede ostvaruju visoke stope profitabilnosti. Međutim, ostvarivanje visokih stopa profitabilnosti treba da bude cilj svakog preduzeća, bez obzira na njegovu veličinu, granu kojoj pripada, vlasništvo, zaduženost i ostale faktore koji utiču direktno ili indirektno na ostvarenje ovog cilja.

Upravo zbog navedenog značaja profitabilnosti, u ovom radu je izvršeno utvrđivanje profitabilnosti za 121 preduzeće koje pripada poljoprivrednom sektoru za period od 2014. do 2017. godine i uticaj koji veličina preduzeća može da ima na profitabilnost ovih preduzeća. Pri tome, neophodni podaci o veličini preduzeća su preuzeti na bazi utvrđene metodologije definisane Zakonom o računovodstvu i reviziji o načinu razvrstavanja preduzeća u Republici Srbiji. S druge strane, za utvrđivanje profitabilnosti upotrebljen je najčešće korišćen pokazatelj odnosno stopa prinosa na imovinu (ROA).

Istraživanjem se došlo do opšteg zaključka da postoji razlika u profitabilnosti između pojedinih poljoprivrednih preduzeća shodno njihovoj veličini. Najveću prosečnu stopu prinosa na imovinu (ROA) imala su velika preduzeća u poređenju sa malim i srednjim preduzećima. Takođe, istraživanje je pokazalo da i pored razlike koja postoji u profitabilnosti, ta razlika nije statistički značajna, te da su razlike u stopi prinosa na imovinu slučajne. Drugim rečima, veličina preduzeća nema statistički značajan uticaj na profitabilnost uzorkovanih preduzeća, što je u skladu sa istraživanjem koje je Jonsson sproveo 2007. godine na primeru islandskih preduzeća, i Niresh i Thirunavukkaras 2014. godine na primeru proizvodnih preduzeća iz Šri Lanke.

Navedeni zaključci se odnose samo na ovu delatnost i ne mogu se uzeti kao osnov za izvođenje istih zaključaka kada su u pitanju ostale delatnosti. Na ovom počiva i težnja da autori ovog rada u budućem periodu urade slično istraživanje kada su u pitanju i ostale delatnosti u Republici Srbiji, na osnovu čega će se moći izvesti zaključak o položaju poljoprivrede u poređenju sa ostalim delatnostima.

Literatura

- Agencija za privredne registre Republike Srbije. Pretraga evidencije obveznika finansijskih izveštaja. Preuzeto sa <http://www.apr.gov.rs/>.
- Banchuenvijit, W. (2012). *Determinants of firm performance of Vietnam listed companies*. Academic and Business Research Institute.
- Gibson, C.H. (2011). *Financial Statement Analysis*, 12th edition. Canada: South-Western, Cengage Learning.

- Goddard, J., Tavakoli, M., & Wilson, J.O.S. (2005). Determinants of profitability in European manufacturing and service: evidence from dynamic panel model. *Applied Financial Economics*, 15 (18), 1269-1282.
- Denčić-Mihajlov, K. (2014). Profitability during the financial crisis - evidence from the regulated capital market in Serbia. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, 12 (1), 7-33.
- Isik, O., Unal, E.A., & Unal, Y. (2017). The effect of firm size on profitability: evidence from turkish manufacturing sector. *Journal of Business Economics and Finance*, 6 (4), 301-308.
- Jakšić, D., Vuković, B., & Mijić, K. (2011). Analiza finansijskog položaja poljoprivrednih preduzeća u Republici Srbiji. *Ekonomika poljoprivrede*, 58 (1), 78-90.
- Jonsson, B. (2007). Does the size matter? The relationship between size and profitability of Icelandic firms. *Bifröst Journal of Social Science*, 1, 43-55.
- Knežević, A. (2015). *Primena panel modela u identifikovanju faktora uspešnosti poslovanja proizvodnih preduzeća* (Doktorska disertacija). Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu - Fakultet tehničkih nauka.
- Niresh, J.A., & Velnamby, T. (2014). Firm Size and Profitability: A Study of Listed Manufacturing Firms in Sri Lanka. *International Journal of Business and Management*, 9 (4), 57-64.
- Ozgulbas, N., Koyuncugil, A.S., & Yilmaz, F. (2006). Identifying the effect of firm size on financial performance of SMEs. *The Business Review, Cambridge*, 6 (1), 162-167.
- Palepu, K.G., Healy, P.M., Bernard, V.L., & Peek, E. (2007). *Business Analysis and Valuation: IFRS Edition - Test and Cases*. London: Thomson Learning.
- Petrović-Randelović, M., & Marjanović, B. (2010). The Main Trends and Prospects of the Agricultural Development in Serbia. *Facta Universitatis, Series: Economics and Organization*, 7 (4), 373-384.
- Republički zavod za statistiku Republike Srbije. Godišnji nacionalni računi. Preuzeto sa <http://www.stat.gov.rs/>
- Stošić, I., & Domazet, I. (2014). Analiza konkurentnosti poslovanja i potencijali rasta privrede Srbije u period svetske krize. *TEME: časopis za društvenu teoriju i praksu*, 38 (2), 491-506.
- Vuković, B., Pjanić, M., & Kalaš, B. (2018). Analiza likvidnosti poljoprivrednih preduzeća AP Vojvodine. *Anali Ekonomskog fakulteta u Subotici*, 54 (39), 205-217.
- Zakon o računovodstvu. *Sl. Glasnik RS*, br. 62/2013 i 30/2018.

Primljeno: 8. maja 2019.

Odobreno: 25. jula 2019.

THE IMPACT OF ENTERPRISE SIZE ON THE PROFITABILITY OF
AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Stevan M. Tomašević^{1*}, Zoran D. Jović² and Sanja M. Vlaović Begović¹

¹Novi Sad School of Business, Vladimira Perića Valtera 4, 21000 Novi Sad, Serbia

²Singidunum University, Danijelova 32, 11000 Belgrade, Serbia

A b s t r a c t

The size of the enterprise is one of the most important determinants of the profitability of the enterprise. Some domestic and numerous foreign authors have tried to point out the impact that the size of the enterprise has on profitability. The results of these surveys have been contradictory, namely, some surveys have shown that larger enterprises are more profitable, some that smaller enterprises are more profitable, and some studies have indicated that the size of the enterprise has no impact on profitability. These contradictory conclusions led the authors of this paper to investigate the impact of enterprise size on profitability. This survey used data from regular financial statements for 121 agricultural enterprises for the period from 2014 to 2017. The rate of return on assets (ROA) was used as a measure of the profitability of agricultural enterprises, while the size of each enterprise was taken from the official statements of these enterprises according to the Company Classification Act. The results of the research have shown that larger enterprises were more profitable compared to small and medium-sized enterprises, but that this difference in performance was not statistically significant. It is a general conclusion that the size of the enterprise does not have a statistically significant impact on the profitability of the sampled agricultural enterprises.

Key words: agricultural enterprises, profitability, return on assets (ROA), enterprise size, the Kruskal-Wallis test.

Received: May 8, 2019

Accepted: July 25, 2019

*Corresponding author: e-mail: stevan.tomasevic@vps.ns.ac.rs